

הלכות ערובי תחומין סימן תיג תיד

כמו בערובי-הצרות (ד) וענין לעיל סימן שסו סעיף ו, (ה) *וְצִרְיָהּ לְהוֹדִיעֵם. *וְכָל מִי שֶׁהוֹדִיעוּ
(1) *מִבְּעוֹד יוֹם, (ו) אֶפְלוּ לֹא גָמַר בְּלְבוֹ לְסַמְךָ עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם אֲלֵא לְאַחַר שֶׁחִשְׁבָה, הוּי עָרוֹב; אֲכָל
אִם לֹא הוֹדִיעוּ מִבְּעוֹד יוֹם, אֵינוֹ יָכוֹל לְסַמְךָ עָלָיו לְאַחַר שֶׁחִתְּשָׁה. *וְכֵן מִי שֶׁהִנִּיחַ עָרוֹב *לְכָל
שְׁבוּתוֹת הַשָּׁנָה וְאָמַר 'אֵיזָה מֵהֶם *שְׂאָרְצָה אֵלַי וְאֶסְמַךְ עָלָיו'. אֶרְעֵל־פִּי שֶׁלֹּא גָמַר בְּלְבוֹ עַד לְמַחַר.
(ח) יָכוֹל לְסַמְךָ עָלָיו. *וְכֵן מִי שֶׁשָּׁמַע שֶׁיֵּשׁ לְחֶכֶם לְבוֹא וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְאַתָּה רִחַם, וְהִנִּיחַ שְׁנֵי עָרוֹבִים
וְאָמַר 'לְאוֹתוֹ צַד שֶׁיְבוֹא הַחֶכֶם יִקְנֶה לִי עָרוֹב', (ט) לְרוּחַ שֶׁבָא לוֹ הַחֶכֶם קָנָה לוֹ. אוֹ אִם אָמַר
'אִם לֹא יָבוֹא בְּכַנְיֵעִירִי, אוֹ אִם יָבוֹאוּ שְׁנֵיבָם, לְמָקוֹם שְׂאָרְצָה אֵלַי'. הִלָּל לְפִי תַנְאוּ.
*וְכֵן אִם אָמַר לְשָׁנִים אוֹ לְשָׁלֹשָׁה 'תְּרִינִי מִעָרֵב עַל אֵיזָה מֵכֶסֶם שְׂאָרְצָה. אֶרְעֵל־פִּי שֶׁלֹּא בָרַר אֶת
מִי רָצָה עַד שֶׁחִתְּשָׁה. (י) הוּי עָרוֹב:

תיד שלא לערב אלא לדעתו, ובו ב' סעיפים:

א *אֵין מְעַרְבִין עָרוֹבֵי-תְחוּמֵינִי לְאֶדָם אֲלֵא לְדַעְתּוֹ, שְׂמָא אֵינוֹ רוֹצֵה לְעָרֵב (א) בְּאוֹתוֹ רִחַם שְׂרָצָה זֶה,

משנה ברורה

הוא משים דאחד אסר על חברו ועל-ידידתו הם כמערכין, מה שאין בן בתחומין אין שניך אחד לחבירו, וכל אחד בשרוצה לילך חוץ אלפנים שלו צריך לקנות שכיתה לעצמו, לכה צריך מזון שמי סעודה לכל אחד: (ד) וענין לעיל בסימן שסו. דשם נהפאר מי הוא הנאי לזכות על-ידו. ולענין מי הוא הנאי להעשות שליח להנחת הערוב, נהפאר בסימן תט סעיף ח: (ה) וְצִרְיָהּ לְהוֹדִיעֵם. משום דעל-ידידתו הלא מפסיד תחום של צד השני, ודלמא לא ניחא לה: (ו) מִבְּעוֹד יוֹם. ואפלו בין השמשות סגי בדיעבד, כן פהב הסריימגדים. וענין באור הלכה: (ז) אֶפְלוּ לֹא גָמַר בְּלְבוֹ וכו'. דאמרין הכבר הדבר שקדם זמן קניית הערוב (3) דעתו לכה תהיה) פיין שניע מחללה, מה שאין בן בשלא הודיעהו מבעוד יום לא שיק לומר דהכבר פיין שלא ידע כלל מבעוד יום: (ח) יָכוֹל לְסַמְךָ עָלָיו. והוא נמי משום דאמרין הכבר דהכר דקדם בין-השמשות דעתו הנה לכה; וכל זה הוא כפי מה דקניא לן דלענין מלתא דרבנן יש בריכה. ופשוט, דכל זה אם בליקה לא הלך מביתו לצד השני: (ט) לְרוּחַ שֶׁבָא לוֹ הַחֶכֶם קָנָה. ולא מבעיא אם פכר בא החכם קדם בין-השמשות לאותו רוח אלא שהוא לא הנה יודע להיכן פא עד למחר שגשמע לו, בודאי קנה לאותו רוח, דגלוי מלתא בעלקא הוא דאגלא' מלתא השתא (ג) דהוא ערוב קנה, אלא אפלו הנה החכם רחוק משם בין-השמשות בתוך התחום ושל סוף ארבעה אלפים שליו, ואם-כן אפשר (ד) שְׂלֹא גָמַר אִי הַחֶכֶם בְּדַעְתּוֹ כָּלֵל לְבוֹא לְחוּץ אֶרְעֵה אֵלְפִים שְׁלוֹ וְדָלְקָא אִי הִנֵּה בְּדַעְתּוֹ שְׂלֹא לְזוּז כָּלֵל מִמְקוֹמוֹ וּמִמִּילָא לֹא קָנָה עָרוֹב שֶׁל זַה⁶⁰), אפלו הכי אמרין דמהני תנאי משום בריכה, דאמרין הכבר למפרע דלאותו צד שבא החכם הנה מאתמול עומד לכה (גמרא): (י) הוּי עָרוֹב. דאמרין פיין שרצה עלשו, מסתמא בין-השמשות שהיא זמן קניית הערוב (ה) הִנֵּה גַם-כֵּן פֵּן דַּעְתָּה לְהֵאִי:

א (א) בְּאוֹתוֹ רִחַם. כִּדִּי שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד עַל-יְדֵיִדְתָּה הָאֵלְפִים שֶׁבְּעָרֵב הַשָּׁנִי

ממילא בעניניו מבעוד יום הוא לעכבא, כן מוכח ברייבא, ענין שם, וכן מוכח מהמשנה דאקרה הטעם משום שאין מערבין משתחשף, ואם-כן אם נסבר דבין-השמשות גס-כן אין מערבין, כמילא לענין זה פס-כן לא מהני בין השמשות: * לְכָל שְׁבוּתוֹת הַשָּׁנָה וְאָמַר אֵיזָה מֵהֶם שְׂאָרְצָה, אֵין יָכוֹל לִילֵךְ פִּי אִם לְצַד עָרוֹבִי, אִם לֹא שְׂבַטֵל לְהַעְרוֹב מִבְּעוֹד יוֹם: * שְׂאָרְצָה אֵלַי וְכו'. הֵנִי שֶׁבִשְׂבַח שֶׁלֹּא יִרְצָה הִנֵּה כְּבַנְיֵעִירִי⁶¹), וְלֹא יִקְנֶה לוֹ הַעָרוֹב לְהַסְכִּידוֹ אֵלְפִים אִזָּה שֶׁבְּמַעַרְבִי נְרַשִׁי:

באור הלכה

כל מי שרצה מבני העיר לסמך עליו, הוא בודאי סגי שהנה השעור רק לפי חשבון האנשים שילכו על סוף הערוב. וענין לקמה: * וְצִרְיָהּ לְהוֹדִיעֵם. ואם הודיע לכל בני העיר וכלם נהרצו לסמך על זה אבל לא היה שער מוזן שתי סעודות לכל אחד, יש לענין אם אפלו מקצתן יוכלו לילך, פיין שהוא זכה על-ידי אחר לזלזל, ומאז דגלזל יש לזון חלק בערוב פחות מבעוד ולא מהני, או הניחא דמה שהודיע לכל בני העיר, לא היה פננתו רק מי שרצה לסמך על ערובו וכל לסמך, וכן הוכיז הנה גס-כן בכונה זו, ומאז דכשילכו למחר אתה אנשים עמו על סוף הערוב, נאמר דהכבר למפרע דעל אלו האנשים הנה הפתחה, וצריך ציון: * וְכָל מִי שֶׁהוֹדִיעוּ מִבְּעוֹד יוֹם וכו'. הנה לפי הפתבאר בסימן זה נראה פשוט, דכשכבא אורח דערב-שבת קדם חשבה אצל אחר דבר בישוב ואותו בצל-הפית הניח ערוב שיכל למחר לילך להתפלל בקיום שיש מנון בסוף ארבעה אלפים אמה, לא יוכל האורח לילך למחר עמו על סוף הערוב אפלו יש בו שעור קזון שתי סעודות גם שצבילו, אלא-אם-כן זכה לו מבעוד יום על-ידי קנין-סנדק שהיה לו חלק בהערוב שהניח קדם בואו, וצריך שיאמר האורח וכה הערוב שפנה שם הנה מפר לי לילך למחר אלפים לכל רוח ממנו וכלא' [זכה מהני אף שלא הנה שם במקום הנחת הערוב, ומוכח מפה שכתב הפריימקדים בסימן תט דאם הניח השליח הערוב ולא אמר כלל, ואמר בעל-הבית דביתו וכו' הערוב שפנה שם אהיה מפר לילך למחר פנתי, ענין שם]. וכעונותינו הרבים הנה נקשלו בנה, דהנה אם אסר מבני השושב סניס ערוב, על סוף זה הולכין פמה אנשים אף שלא זכה בשבילן ולא ערב עליהם, פי על-פי הדין צריך לקרט האנשים שמערב בשבילן, וכדאיתא ברמב"ם פ"ק ו בסוף זה לשונו: אם אחד מערב על-ידי רבים, אומר, בנה הערוב הנה מפר פלוגי ופלוגי או לכני מקום פלוגי או לכני ציר זו למלך מקום פלוגי אלפים אמה לכל רוח, עד כאן לשונו, והעמיקו בשלמתי-עירך אף סימן תטו; אכן אם הנה יודע בשעה שהניח הערוב שיבוא היום אצלו אורח פלוגי על שבת, יוכל לזכות על-ידי אחר גם בשבילו, ומפוט בשעת הנחה שבנה הערוב יהיה מחר לו וגם לאורח פלוגי לילך ממנו והלאה אלפים אמה, ומודיע לו כשכבא שהניח הערוב גם בשבילו, ואם פניח הערוב בשביל כל בני השושב שסביבו, יזכה לכלם על-ידי אחר ובשעת הנחת הערוב יאמר גס-כן יהיה הערוב יהיה מחר לי וגם לכל בני השושב שסביבי לילך וכו', אף שהיה בו מוזן שתי סעודות לכל אחד, ויודיעם מבעוד יום שהניח ערוב בשבילם: * מִבְּעוֹד יוֹם. ענין משנה ברורה בשם הסרימגדים. ופשוט דהוא רק לדעה ראשונה בסימן תטו סעיף ג, אכל לפי מה שכתב

שם בסעיף (ד) [ג] דיש חולקים וקביא להו דאפלו בדיעבד לא הוי ערוב, ממילא בעניניו מבעוד יום הוא לעכבא, כן מוכח ברייבא, ענין שם, וכן מוכח מהמשנה דאקרה הטעם משום שאין מערבין משתחשף, ואם-כן אם נסבר דבין-השמשות גס-כן אין מערבין, כמילא לענין זה פס-כן לא מהני בין השמשות: * לְכָל שְׁבוּתוֹת הַשָּׁנָה וְאָמַר אֵיזָה מֵהֶם שְׂאָרְצָה, אֵין יָכוֹל לִילֵךְ פִּי אִם לְצַד עָרוֹבִי, אִם לֹא שְׂבַטֵל לְהַעְרוֹב מִבְּעוֹד יוֹם: * שְׂאָרְצָה אֵלַי וְכו'. הֵנִי שֶׁבִשְׂבַח שֶׁלֹּא יִרְצָה הִנֵּה כְּבַנְיֵעִירִי⁶¹), וְלֹא יִקְנֶה לוֹ הַעָרוֹב לְהַסְכִּידוֹ אֵלְפִים אִזָּה שֶׁבְּמַעַרְבִי נְרַשִׁי:

שער הציץ

(3) רש"י, ונראה פלא דקרא שכתב דעתו טעם לנה, דאם-כן אם הוא אומר שהוא יודע כבודו שלא גמר בדעתו מקום לא הוי ערוב, וזה אינו, אלא הפתחה דמה שכתב ספק אפילו הוי לה כאומר 'למקום שארצה אחר-כן קנה לי ערובי עשה', וכיין דאמרין יש בריכה, קנה לו למפרע פלאו פבר מקדם, אכן אם גמר בלבו מבעוד יום שלא לסמך על הערוב, אף-על-גב דנהרצה משתחשף, פיין דמבעוד יום לא הוי ניחא לה, אוקמה אתוקה דבין-השמשות נמי לא הוי ניחא לה ותשטא הוא דאתרבי, פן פתב בספר גאון-יעקב ופשוט: (א) וְכֵן יוֹ שֶׁמַּעַם בְּרִיחַ אֲלֵא קָנָה וְדַאֲתֵי, שְׁבַרִי אִמֵּר 'לְצַד מַכְסִּים יִקְנֶה לִי עָרוֹב', וְהַסְכִּים כָּבַר בֵּא קֶדֶם קְנִיתַת הַעָרוֹב וְקָנָה וְרַשִׁי:⁶² (ד) רש"י: (ה) רש"י:

הַלְכוּת עֲרוּבֵי תְחוּמֵינִי כִּימֵן תִּיד תַּמוּ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב שם]

כִּימֵן דְּלֹא אֶפְשֶׁר לוֹ כְּלֵא אָמוּם⁶.

6) ואף אם יש אפשרות להשאירו בבית, כתב האיר (סי' ג) שאם התינוק הוא בר הבנה מותר להוציאו לצורך מצוה, כיון שמדובר בתוס' (עירובין פב, א ד"ה קטן) מתבאר שקטן שהוא בר הבנה ויש חיוב לחנכו במצוות, מותר לו לצאת בעירוב אמו גם כשיש אפשרות לאם לצאת בלעדיו, אמנם במשנ"ב (כאן ובשעה"צ סי' ק) כתב, שהעיקר כתירוץ הראשון בתוס' שבכל אופן הוא יכול לצאת עם אמו, כיון שכרוך אחריה, ואין צריך דוקא לצורך מצוה.

[משנ"ב שם]

וְאִם לֹא עָרְבָה אָמוּ אֶלָּא אָכִיזוּ אֵינּוּ יוֹצֵא בְּעֲרוּבוֹ⁷.

7) וכן משמע ברשב"א (עבודת הקודש בית נתיבות ש"ה סי' קפב), שכתב שלעולם אינו יוצא בעירוב אביו, והחזו"א כתב (אורח סי' קא סי' יא), שאם האם מסרה את התינוק לאביו להוליכו עמו בשבת, יכול האב לערב עליו כיון בניו הקטנים המבואר בשו"ע לעיל (סי'א).

[שעה"צ סי' ק י]

וְלִכֵּן הִשְׁמַטְתִּי מִרוּץ הַשְּׁנִי⁸.

8) ביאור רבריו, שהתוס' (עירובין פב, א ד"ה קטן) הקשו מדוע קטן יוצא בעירוב אמו, הלא אין מערבין אלא לדבר מצוה, ותיירוץ שאי אפשר לה להניחו, כיון שכרוך אחריה, ובתיירוץ השני כתבו שמצוה לחנכו, והמג"א (סי' ג) הביא תירוץ זה, וכתב שלפי זה נמצא שדוקא קטן שהוא בר הבנה ושייך בו חיוב יוצא בעירוב אמו, אבל קטן שאין בו דעת אינו יוצא בעירוב אמו, והמשנ"ב לא הביא תירוץ זה, כיון שמדברי רש"י והריטב"א (שם) נראה שהטעם הוא משום שאינו יכול בלא אמו, ואם כן גם קטן ביותר יוצא בעירוב אמו, ואדרבה ככל שהוא קטן יותר כך הוא צריך יותר לאמו.

[ביה"ל ד"ה אינו כלום]

מְקַל קָרוֹם לְפָעֻמִּים וְשֶׁחִלּוֹק בְּיַעֲקֹב⁹.

9) ואם מיחה האב בעירוב שעשה האחר בשבילם, כתב החזו"א (אורח סי' קא סי' יא) שאינו עירוב, ומאידך לגבי עבר, אם הארץ הסכים לעירוב שעשה האחר בשביל העבר, כתב (שם) שהרי זה עירוב.

[ביה"ל שם]

אִם הָאֵב לֹא הֵיחָ עֲרוּב כְּלָל וְאֶחָד הֵיחָ עֲרוּב בְּשִׁבְלֵי¹⁰.

10) ואם הקטן עירב לעצמו בפת או ברגליו, כתב בשו"ת אמרי יושר (ח"א סי' יא) שנראה שעירובו מועיל, ואף שמבואר בשו"ע לעיל (סי' תש ס"ח) שאין משלחין עירוב ביד קטן כיון שלא אלים למקני שביתה, מ"מ לעצמו יש בכוחו לקנות שביתה.

כִּימֵן תִּיד

שֶׁלֹּא לְעָרֵב אֶלָּא לְדַעְתּוֹ

[משנ"ב סי' ק ב]

דְּהִינּוּ שְׂמֻזְפָּה לְהֵם עַל־יְדֵי אַחַר אֶת הָעֲרוּבִים¹.

1) והחזו"א כתב (אורח סי' קא סי' י), שכיון שיכול לערב בעל כרחם נחשב הוא המערב ולא הב, ויכול לערב משלו ואינו צריך לזכות להם, וצ"ע שבתוס' (עירובין עט, ב ד"ה ועל) משמע שצריך לזכות להם, ומ"מ לכל הדעות צריך שיהיה לכל אחד מזון ב' טעויות, כיון שבלא זה אין נחשב שקונים שביתה במקום ההוא.

[משנ"ב סי' ק ג]

מִפְּנֵי שֶׁיִּדְרֵן כְּיָדוֹ².

2) ומי שהציו עבר וחציו בן חורין, כתב התוספת שבת (סי' ב) שאין רבו יכול לערב עליו שלא מדעתו, כיון שיש בו צד בן חורין, ואפילו הוא עצמו יכול לערב בלא דעת רבו, מאחר שההלכה היא שכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור, וכבר נענתה מעשה ידיו שלו, ולגבי מי שהציה שפחה חציה בת חורין שדינה שעובדת את רבה יזכר אחד ואת עצמה יזכר אחד [ואין כופין אותו לשחררה כיון שאינה מצוה בפריה ורבייה] כתב, שבשבת שעובדת לרבה דינה לענין עירוב כעבד, ורבה יכול לערב עליה שלא מדעתה, ובשבת שעובדת לעצמה דינה כבת חורין ואין רבה מערב עליה, אלא היא מערבת לעצמה ואפילו שלא מדעת רבה.

[משנ"ב סי' ק ד]

אֵין לָךְ מִקְאָה גְּדוּלָה מְזוּ³.

3) ואם לא ידעו שעירב אביהם עליהם והניחו עירוב לרוח אחרת, כתב הגאון יעקב (עירובין פב, ב ד"ה אביעא לך) שאף על פי כן נחשב הדבר כמהאדא, כיון שסוף סוף לא היה בכוננתם לשבות במקום שרצה אביהם לזכות עבורם אלא במקום אחר, ועל כן אינם זוכים אלא במקום שהניחו הם את עירובם.

[משנ"ב סי' ק ה]

בְּעֲרוּב אָמוּם⁴.

4) ואף לדעת הרשב"א (יבמות ק"ג, ב ד"ה העיד) שמותר להאכיל איסור דרבנן לקטן, כתב המרדכי (ח"א סי' יב אות ז) שמצינו אופן שהקטן צריך לעירוב אמו ואינו יכול לצאת הוץ לתחום בלא עירוב, והיינו כשיוצא לצורך אמו, שאין לו לעשות איסור דרבנן לצורך גדול.

[משנ"ב שם]

דְּעַר אוֹתָהּ הֵשֶׁת הוּא כְּרוּף אֶתְרִיָּה וְכַגוּסָה דְּמִנְאָה⁵.

5) והחזו"א הוסיף (אורח סי' קא סי' ה), שאפילו אם אמרה אמו במפורש שאינה רוצה לערב עבורו אין דבריה כלום, כיון שהוא נגרר אחריה, וכל שעשתה עירוב לעצמה הריהו מועיל עבורו.

